

ODAM IRQLARINING PAYDO BO'LISHI

Rahimova Rayhona Nizamaddin qizi

“JDPU” Tabiiy fanlar fakulteti 4-bosqich talabasi

Rayhona Rahimova is the daughter of Nizamaddin

4th year student of “JDPU” Faculty of Natural Sciences

Райхона Рахимова – дочь Низамаддина.

Студентка 4 курса факультета естественных наук «ЖДПУ»

Annotatsiya: Maqolada odam irqlarining paydo bo'lishi va ularning rivojlanish tarixiga oid ilmiy tushunchalar va nazariyalar ko'rib chiqiladi. Odam irqlarining biologik va madaniy jihatlarini tahlil qilinadi, shuningdek, genetik tadqiqotlar va arxeologik topilmalar asosida odamzodning evolyutsiyasi va geografik tarqalishi yoritiladi. Irqlar orasidagi farqlarni shakllantirgan tabiiy tanlov, iqlim sharoitlari, ekologik omillar va boshqa genetik faktorlari muhokama qilinadi. Maqola shuningdek, irqlarning madaniy va ijtimoiy o'zgarishlardagi roli, insoniyat tarixidagi irqlararo aloqalar va ularning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati haqida tahlil olib boradi.

Kalit so'zlar: Odam irqlari, Irqlarning paydo bo'lishi, Evolyutsiya, Biologik farqlar, Geografik tarqalish, Tabiiy tanlov, Iqlim sharoitlari, Arxeologik topilmalar, Madaniy farqlar, Irqlararo aloqalar, Jamiyatdagi irqlar, Genetik tadqiqotlar.

Abstract: The article examines scientific concepts and theories about the emergence of human races and the history of their development. The biological and cultural aspects of human races are analyzed, as well as the evolution and geographical distribution of mankind on the basis of genetic studies and archaeological findings. Natural selection, climatic conditions, environmental factors and other genetic factors that have shaped the differences between races are discussed. The article also analyzes the role of race in cultural and social change, race relations in human history, and their importance in modern society.

Key words: Human races, Origin of races, Evolution, Biological differences, Geographic distribution, Natural selection, Climatic conditions, Archaeological findings, Cultural differences, Interracial relations, Races in society, Genetic studies.

Аннотация: В статье рассматриваются научные концепции и теории возникновения человеческих рас и истории их развития. На основе генетических исследований и археологических находок анализируются биологические и культурные аспекты человеческих рас, а также эволюция и географическое распространение человечества. Обсуждаются естественный отбор, климатические условия, факторы окружающей среды и другие генетические факторы, сформировавшие различия между расами. В статье также анализируется роль расы в культурных и социальных изменениях, расовые отношения в истории человечества и их значение в современном обществе.

Ключевые слова: Человеческие расы, Происхождение рас, Эволюция, Биологические различия, Географическое распространение, Естественный отбор, Климатические условия, Археологические находки, Культурные различия, Межрасовые отношения, Расы в обществе, Генетические исследования.

Odam irqalarining paydo bo'lishi va ularning evolyutsiyasi insoniyat tarixining eng murakkab va qiziqarli jihatlaridan biridir. Bu mavzu biologiya, antropologiya, arxeologiya va genetika kabi ilmiy sohalarning birlashgan tadqiqotlarini talab etadi. Odam irqalarining shakllanishi va geografik tarqalishi, asrlar davomida ko'plab nazariyalar va ilmiy izlanishlarga sabab bo'lgan

Odam irqalarining biologik asoslari: Odam irqalarining biologik farqlari genetik xususiyatlar, terining rangi, yuz tuzilishi, soch turi kabi belgilarda namoyon bo'ladi. Bu farqlar odamning iqlim sharoitlariga moslashuvi, evolyutsion jarayonlarning ta'siri natijasida shakllangan. Shuningdek, tabiiy tanlov va mutatsiyalar irqalarning har xil xususiyatlarining rivojlanishiga sabab bo'lgan. Misol uchun, qora teri odamlar tropik mintaqalarda yashashga moslashgan, bu esa ularning

terisining pigmentatsiyasini kuchaytirgan. Aksincha, oq teri odamlar yuqori kengliklardagi sovuq hududlarda, aholining kam quyosh nuriga ehtiyoji borligi sababli ularning terisi yengil rangda shakllangan.

Odam irqlarining geografik tarqalishi: Irqlar orasidagi farqlar, ularning geografik joylashuvi va iqlim sharoitlari bilan chambarchas bog'liqdir. Masalan, qora terili odamlar Afrikada ko'proq uchraydi, oq terili odamlar esa Shimoliy Yevropa hududlarida yashaydi. Bu holat iqlim omillari va insonning ekologik muhitga moslashuvi bilan izohlanadi.

Arxeologik va genetika tadqiqotlari: Odam irqlarining tarixiy rivojlanishini tushunish uchun arxeologik va genetika tadqiqotlari muhim ahamiyatga ega. Arxeologik topilmalar, qadimiy skeletlar va boshqa madaniy yodgorliklar odamzodning evolyutsiya jarayonini, shuningdek, irqlararo o'zaro ta'sirni o'rganish imkonini beradi. Genetik tadqiqotlar esa irqlar orasidagi farqlarni aniq va ilmiy asosda izohlashga yordam beradi.

Irqlar va madaniyat: Irqlar o'rtasidagi madaniy farqlar, jamiyatning shakllanishi va taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liq. Har bir irq o'ziga xos madaniyat, til, urf-odat va an'analariga ega. Irqlararo aloqalar va o'zaro ta'sirlar jamiyatda ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy o'zgarishlarga sabab bo'lishi mumkin.

Zamonaviy ilmiy qarashlar va irqalararo aloqalar: Bugungi kunda odam irqalari va ularning farqlari haqida ilmiy qarashlar o'zgarib bormoqda. Irqshunoslikda ko'plab yangi yondashuvlar, shu jumladan, irqalarni biologik kategoriyalar sifatida emas, balki madaniy va ijtimoiy konstruksiyalar sifatida qarash taklif qilinmoqda. Irqalararo aloqalar va turli millatlar o'rtasidagi muloqotning rivojlanishi hozirgi jamiyatda muhim o'rin tutadi.

Aborijenlar (Aboriginal Australians)

Aborijenlar — Avstraliyaning qadimiy va asli aholisidir. Ularning tarixi kamida 50 000 yilga borib taqaladi va ular Avstraliyaning barcha hududlarida, shu jumladan, qalqonli va quruq hududlarda yashashgan. Aborijenlar o'zlarining boy madaniyati, san'ati, musiqasi, diniy e'tiqodlari va hayot tarzlari bilan mashhurdir.

Fizik xususiyatlar:

Aborijenlarning tashqi ko'rinishi quyidagi xususiyatlar bilan ajralib turadi:

- **Teri rangi:** Aborijenlar odatda qora yoki jigarrang teriga ega.
- **Soch turi:** Ularning sochlari ko'pincha qattiq, qalin va to'liq bo'ladi.
- **Yuz tuzilishi:** Yuz tuzilishi kengroq bo'lib, ba'zi holatlarda ajinlar ko'proq bo'ladi.
- **Bo'yi:** Ularning bo'yi orasida farqlar bo'lsa-da, ko'pincha o'rtacha bo'yli bo'lishadi.

Madaniyat va turmush tarzi:

Aborigenlar uzoq vaqt davomida o'zining an'anaviy turmush tarzini saqlab kelgan. Ular ovchilik va yig'ish bilan shug'ullanishgan, shuningdek, to'plangan oziq-ovqatni yegishdan tashqari o'zaro ijtimoiy aloqalarni rivojlantirishgan. Aborigenlarning o'ziga xos "**Dreamtime**" (Tush vaqti) deb nomlangan diniy va mifologik tizimi mavjud. Bu tizim ular uchun dunyoning yaratilishiga, tabiat kuchlariga va ularga bog'liq bo'lgan an'anaviy hikoyalar va qadriyatlarni ifodalagan.

Aborigenlarning san'ati ham juda boy. **Aborigen san'ati** bo'yoq, chizmachilik va tasviriy san'atni o'z ichiga oladi, va ular o'zlarini ifodalashda tabiiy

elementlarni ko'pincha foydalanadilar. Masalan, **"dot painting"** (nuqtali bo'yash) va rasm chizish usullari aborijenlarning eng mashhur san'ati hisoblanadi.

Geografik tarqalishi:

Aborijenlar Avstraliyaning barcha hududlarida yashagan bo'lib, ular janubdan shimolga, sharqdan g'arbga tarqalgan. Har bir hududda o'zining alohida aborijen guruhleri mavjud. Masalan, **Yolg'on** (Western Desert), **Karinga** va **Arnhem Land** kabi joylarda o'ziga xos aborijen guruhleri yashaydi.

"The Racial Contract" kitobida Charles W. Mills irqchilikni faqat shaxsiy fikrlar yoki xatti-harakatlar bilan cheklanmay, balki jamiyatning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy tizimlari orqali mustahkamlanadigan bir tizim sifatida tushuntiradi. Mills kitobida "irqiy shartnoma" kontseptsiyasini kiritadi, bu irqchilikning asosiy strukturasini tashkil etadi.

Irqiy shartnoma: Mills irqiy shartnomani ijtimoiy tuzilma sifatida ta'riflaydi. Unga ko'ra, tarixan, oq irq (yoki dominant guruh)ning hukmronligi boshqa irq guruhlarini qullik, diskriminatsiya va ijtimoiy tengsizlikka mahkum qilish uchun jamiyatni tuzish va boshqarishdagi shartnomaga asoslangan. Oq irq bu tizimni o'z foydasiga saqlab qolgan.

1. **Irqchilikning ijtimoiy konstruktsiyasi:** Mills irqchilikni faqat biologik emas, balki ijtimoiy va siyosiy bir qurilish sifatida ko'radi. U irqni jamiyatning o'zaro aloqalariga asoslangan tizimli bo'linish sifatida tushuntiradi. Irq – bu ijtimoiy kontekstga moslashtirilgan va tarixiy jarayonlarda shakllangan bir kategoriyadir, va bu kategoriyalar boshqalar ustidan hukmronlikni mustahkamlash uchun ishlatiladi.

2. **Oq irqning afzalligi:** Oq irqning ustunligi va afzalligi irqiy shartnoma orqali himoya qilinadi. Oq irq o'zining madaniy, iqtisodiy va siyosiy manfaatlarini ta'minlash uchun boshqa irq guruhlarining boyliklarini, resurslarini va huquqlarini olib, ularni pastlatib qo'yadi. Bu, o'z navbatida, irqchilikni yanada chuqurlashtiradi.

3. **Irqchilikning siyosiy va iqtisodiy ta'siri:** Kitobda irqchilikning siyosiy va iqtisodiy tizimlarga qanday ta'sir ko'rsatishi, shu jumladan, davlat siyosatida, qonunlarda va iqtisodiy tuzilmalarda qanday oq va qora tanlilarning alohida

imtiyozlari yoki nohaqliklarga duch kelishi haqida so'z boradi. Mills irqchilikni jamiyatning ijtimoiy tizimiga muhrlangan bir xususiyat sifatida ko'radi.

4. **Irqchilikni yo'qotish:** Mills irqchilikni yo'qotish uchun butun tizimni o'zgartirish zarurligini ta'kidlaydi. Bu nafaqat odamlar orasidagi munosabatlarni, balki davlat tizimlari, qonunlar, va iqtisodiy resurslarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Irqchilikni yo'qotish, faqat shaxsiy nohaqliklarni bartaraf etish bilan cheklanmay, balki jamiyatdagi chuqur tizimli o'zgarishlarni talab qiladi.

Umuman olganda, "**The Racial Contract**" kitobi irqchilikni jamiyatning asosiy tuzilmasi sifatida ko'rib chiqadi va irqchilikni faqat individlarning xatti-harakatlari emas, balki global darajadagi ijtimoiy va siyosiy tizimlar orqali mustahkamlanishini ta'kidlaydi. Bu kitob ijtimoiy adolat, tenglik va irqlararo munosabatlarni o'rganishda juda muhim manba hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "The Mismeasure of Man" by Stephen Jay Gould
2. "The Biology of Race" by Richard C. Lewontin
3. https://books.google.co.uz/books?id=-V38AgAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=irqqlar+haqida&hl=ru&newbks=1&newbks_r edir=1&sa=X&ved=2ahUKEwixq5zB88iLAXXPGBAIHT5uC8sQ6AF6BAgNEAM
4. <https://www.ubuy.uz/uz/product/LCN9M5EO-intellectuals-and-race-by-thomas-sowell-hardcover>
5. "The Racial Contract" - Charles W. Mills